

Bart en Boris

DUURZAAM INKOPEN

ALS WE DAN TOCH AAN HET
MIERENNEUKEN ZIJN..

HOE WETEN WE DAN ZEKER
DAT DIE BEESTEN CONDOOMS
MET DUURZAAM RUBBER GE-
BRUIKEN ?

Forum: 'Is duurzaamheid te duur?'

Vinken we duurzaamheid af, of gaan we echt op zoek naar een structurele winst voor milieu en maatschappij?

Op vrijdag 18 februari organiseerde dit vakblad een forum over de verhouding tussen de kosten en opbrengsten van duurzaam inkopen. Twaalf vertegenwoordigers van gemeentes, aannemers, brancheorganisaties en adviesbureaus kwamen bij elkaar op het hoofdkantoor van VHG voor een pittige discussie.

Auteur: Hein van Iersel

De volgende mensen waren aanwezig bij de forumdiscussie 'Is duurzaamheid te duur?', dat werd gehouden op vrijdag 18 februari op het VHG-hoofdkantoor in Houten.

- Berry Janmaat, Duurzame Boomkwekers Nederland
- Bert Gijsberts, VHG
- Gert Jan Kieft, Isa Sport
- Herman Wevers, Alles Over Groenbeheer
- Jacques Reijniers, Het NIC en Nyenrode Business Universiteit
- Jan van Dijk, Gemeente Venray
- Rudy van Zijp, Actal
- Teun Wouters, CSC Ceelen Sport Constructies
- Wim Bekkers, Gemeente Schijndel
- Wim Glaap, BSNC

Het bovenstaande thema is complex, maar vooral ook zwaar politiek geladen. Dat vertaalde zich gelukkig niet in de discussie. Die was open en kritisch constructief. Het algemene gevoel was daarbij dat duurzaamheid en duurzaam inkopen belangrijk zijn, maar dat aan de huidige praktijk de nodige bezwaren kleven. Heel kort samengevat is het belangrijkste bezwaar van ons forum dat er veel aandacht is voor de details, maar het zicht op een brede praktijk van duurzaam inkopen slechts beperkt aanwezig is.

De aanleiding van ons forum bestond uit een onderzoek van het adviescollege Actal naar de verhouding tussen kosten en opbrengsten van duurzaam inkopen in een beperkt aantal sectoren. De conclusie van dit rapport was vernietigend. De nalevingkosten van duurzaam inkopen zijn hoog en de milieuwinst is relatief laag. Mede door die negatieve toonzetting trok het rapport van Actal bij het uitkomen de nodige aandacht. Dat leverde Actal het verwijt op dat het tegen duurzaamheid of duurzaam inkopen zou zijn. Een verwijt dat Ruby van Zijp als secretaris van Actal

in ieder geval ver van zich af wil werpen. Van Zijp: "Duurzaamheid is te belangrijk om er op een vrijblijvende manier mee om te springen. Het doel van het rapport is om een bijdrage te leveren aan de praktijk van duurzaam inkopen." De kritiek van Actal richt zich onder andere op het feit dat de productcriteria die bij duurzaam inkopen worden gebruikt, soms overeenstemmen met bestaande regelgeving. Daar moeten bedrijven al aan voldoen. De duurzaamheidswinst van die criteria is dan gering, maar er ontstaan wel veel nalevingkosten. Verder bevorderen de criteria de innovatie niet, omdat enerzijds bedrijven worden afgerekend op het gegeven of ze aan de normen voldoen en zich daarboven niet meer kunnen onderscheiden.

Anderzijds kunnen bedrijven onmogelijk voorspellen wat over een aantal jaren als duurzaam wordt gezien. Zij zouden dus niet kunnen weten in welke richting zij moeten investeren. Met name MVO Nederland, een netwerkorganisatie waarin initiatieven op duurzaam ondernemen worden verzameld, had scherpe kritiek op

Bert Gijsberts

het onderzoek van Actal. Volgens MVO miskende Actal de complexiteit van duurzaam inkopen. Het idee achter duurzaam inkopen - aldus MVO Nederland - is dat kosten op de juiste manier herleid worden. Alleen op die manier kun je een eerlijk beeld van de werkelijke kosten van duurzaam inkopen vaststellen. Dit geldt voor zowel maatschappelijke kosten als de uitstoot van CO₂, maar ook voor de kosten die bedrijven moeten maken om aan normen te voldoen. Volgens MVO Nederland mag je deze kosten niet toekennen, omdat bedrijven deze kosten toch zouden maken om *futureproof* te blijven.

Het belangrijke punt is wat je over twee jaar bereikt hebt en niet of je ieder regeltje precies hebt toegepast

Niet tegen duurzaamheid

Rudy van Zijp, secretaris van Actal, start onze discussie met een verdediging van het Actal-rapport. Van Zijp: "Actal is niet tegen duurzaamheid of duurzaam inkopen, maar wil vraagtekens zetten bij de huidige praktijk." Samenvattend komt het erop neer dat de huidige praktijk niet toekomstgericht zou zijn, niet leidt tot extra innovatie en vaak op een onnodige manier tot extra regels leidt. "Overigens wil Van Zijp er graag bij vermelden dat zijn conclusies zich beperken tot een viertal sectoren die Actal heeft onderzocht en dat hier de groene sector niet bij hoort. Van Zijp vat nog een laatste keer het rapport samen: "De huidige praktijk van duurzaam inko-

Gert Jan Kieft

pen legt een bodem of een pakket minimumeisen neer. Dat brengt het gevaar met zich mee dat zowel bedrijven als inkoopende partijen niet worden gestimuleerd om verder te ontwikkelen en het dus een rem is op innovatie."

Jan van Dijk, projectleider groen en civiel bij de gemeente Venray, opent de discussie met een interessante eyeopener: "Duurzaamheidswinst zit vaak niet in de producten, maar in de processen om de openbare ruimte in te richten en te beheeren. Er wordt te veel accent gelegd op boutjes-en-moertjesniveau, terwijl het juist moet gaan om het grotere geheel."

Van Dijk maakt duidelijk wat los, want al snel regent het voorbeelden die zijn gelijk aan lijken te tonen.

Jacques Reijniers

Wim Glaap namens brancheorganisatie BSNC: "Wij worden overstromd met normen en regels, maar vijftig procent van de kunstgrasvelden die worden aangelegd, voldoet na drie jaar al niet meer aan de normen."

Collega-adviseur Herman Wevers van Alles Over Groenbeheer geeft een voorbeeld uit zijn eigen praktijk: "Je kunt nog zo'n duurzame boom kweken, maar als je die slecht plant, heeft dat weinig zin."

Jacques Reijniers, directievoorzitter van Het NIC, maar daarnaast ook hoogleraar inkoopmanagement op Nyenrode: "Zijn we niet zó technisch bezig met duurzaamheid dat we het zicht op de keten verliezen?"

Berry Janmaat

Rudy van Zijp

Glaap geeft nog een tweede voorbeeld: "In de nieuwe richtlijnen voor Duurzaam Inkopen dreigt een regel opgenomen te worden dat alleen organische en bacteriologische meststoffen duurzaam zouden zijn. Als regelgever ga je dan te ver en vul je zaken te detaillistisch in. Het duurzaamheidsprincipe moet realistisch worden toegepast."

Duurzaamheidswinst zit vaak niet in de producten, maar in de processen om de openbare ruimte in te richten en te beheren

Mierenneuken

Bert Gijsberts, voorzitter van brancheorganisatie VHG, probeert structuur te brengen in voorbeelden die over tafel vliegen en geeft aan wat volgens hem het belangrijkste achter dit alles is: "We hebben een papieren tijger gecreëerd. En in dat proces zijn de inkopers, die het proces eigenlijk alleen maar moeten ondersteunen, heilig verklaard. Het grote probleem zit hem in de keten. Die klopt niet meer."

Jacques Reijniers zegt hetzelfde met andere woorden: "Als inkoper ga je voor een 6+, maar je hebt vaak geen tijd om verder te gaan."

Reijniers nog een keer: "Duurzaamheid is voor niemand een discussie meer, maar de toepassing is vaak dermate rigide en detaillistisch dat het grotere doel uit het oog wordt verloren. We moeten minister Cramer bedanken voor wat ze

Teun Wouters

in gang heeft gezet, maar het resultaat is wel dat we aan het millimeteren zijn. Alleen maar omdat we bang zijn voor rechtszaken." Gijsberts onderstreept dat volmondig: "In zekere zin verpesten wij het als aannemers zelf. Er zijn constant rechtszaken. Logisch dat inkopers daar kopschuw van worden."

Teun Wouters van CSC Ceelen herkent ook dit laatste aspect: "Hoe dikker de bestekken zijn, hoe groter de kans is op rechtszaken."

Professionaliseren

Van Zijp breekt in: "Het probleem met duurzaam inkopen staat feitelijk volledig los van het bedrijfsleven, maar komt voort uit de manier waarop overheden daarmee omgaan. Een van de adviezen die wij hebben uitgebracht is daarom een verdere professionalisering van de inkoop." Gijsberts lijkt daar niet meteen enthousiast over en vraagt zich af: "Staat professionaliseren in de praktijk altijd gelijk aan meer regelgeving en extra kosten? Volgens mij is het probleem dat we weer vertrouwen terug in de keten moeten zien te krijgen. Leveranciers en inkoopende partijen vertrouwen elkaar niet meer."

Ook Wevers lijkt niet enthousiast over het idee voor meer professionalisering: "Het is gek dat mensen meer regels gaan bedenken om minder regels te krijgen."

Van Zijp legt uit wat hij met professioneel inkopen bedoelt: "Professionele inkopers gebruiken de lijst met duurzaamheidscriteria niet alleen als afvinklijst maar gaan in overleg met bedrijven om te bespreken welke mogelijkheden er zijn. De

Wim Glaap (BSNC)

aanbestedingswet biedt daar ook ruimte voor, ondanks dat veel inkopers denken dat dat niet het geval is."

Gelukkig zijn er volgens Gijsberts nog steeds pareltjes van samenwerking waarbij opdrachtgevers en opdrachtnemers gezamenlijk duurzaamheidsambities invullen. Volgens Gijsberts gaat het vooral goed bij inkoopende partijen waar veel kennis aanwezig is.

Wim Bekkers van de gemeente Schijndel breekt in de discussie en vertelt over een project binnen de gemeente Schijndel: de inrichting van het Kloosterpark. Hier lagen meteen forse duurzaamheidsambities aan ten grondslag, omdat dit een voorwaarde was voor een belangrijk deel van de subsidiëring. Bekkers: "In dit project hebben we veel geleerd op gebied van duurzaam inkopen. Bijvoorbeeld over het inkopen van duurzaam gekweekte bomen."

Niks goed?

Berry Janmaat, die aangeschoven zit vanwege zijn betrokkenheid bij de Bond Duurzame Boomkwekers Nederland, kan en wil eigenlijk niet geloven dat de praktijk van duurzaam inkopen allemaal zo slecht is: "De criteria die we met Agentschap NL hebben ontwikkeld zijn toch goed? En kijk eens hoeveel investeringen kwekers hebben gedaan in het verduurzamen van hun productiel"

Eigenlijk geeft niemand hem daar ongelijk in. Niemand is uitgesproken kritisch over de bestaande regelgeving. De regels zijn goed. De omgang met de regels en het heilig verklaren van

Wim Bekkers

die regelgeving zouden veel eerder het probleem zijn.

Professor Reijniers springt op en posteert zich voor het schoolbord en geeft een kort hoorcollege inkoopmanagement. "Het begint ermee dat je als inkoopende partij de sleutel hebt tot duurzaamheid. In dat proces moet je een aantal kern-doelstellingen op het gebied van duurzaamheid vaststellen. Amsterdam heeft dat bijvoorbeeld gedaan op het gebied van CO₂. Het toetsen daarvan kan gebeuren op basis van criteria die Agentschap NL heeft opgesteld. Het belangrijke punt is wat je over twee jaar bereikt hebt en niet of je ieder regeltje precies hebt toegepast." Reijniers stelt daarom meer een top-down-benadering voor: "Start met duurzaamheidsambitie en zet die af tegen bestaande richtlijnen, in plaats van bestaande richtlijnen heilig te verklaren en rigide toe te passen."

Als je een duurzame boom slecht plant, heeft dat weinig zin

O oplossingen

Als er nu in de markt zo weinig vertrouwen is in de praktijk van duurzaam inkopen, wat zijn dan de opties om het beter te doen?

Ook daarin lijkt veel eensluidendheid onder de forumdeelnemers. Meer overlaten aan de markt en als inkoopende partij de doelstellingen bepalen, maar niet de details. Je kunt dan denken aan aanbestedingspraktijken als Design & Build of Design Build Finance Maintain. Wim Glaap

Herman Wevers

geeft een voorbeeld bij onze zuiderburen waar aannemersbedrijf Krinkels dertig sportvelden heeft ontworpen en gebouwd inclusief onderhoud en financiering voor de komende tien jaar. Voorwaarde van deze innovatieve vormen van aanbesteden is dat je als opdrachtgever ook dingen los moet kunnen laten. Zowel Wim Glaap als Wim Bekkers geeft daar onbedoeld mee aan hoe lastig dat vaak is. Glaap: "Soms wil een opdrachtgever per se een bepaald kunstgrasveld. Dan moeten wij het aanbestedingsproces zo inrichten dat de opdrachtgever krijgt wat hij wil." Bekkers beschrijft de zeer gangbare praktijk dat een aannemer een project krijgt gegund, maar dat leveranties - vaak bomen - in dat project door de opdrachtgever worden georganiseerd." Gijsberts verfoeit dit soort praktijken: "Als je een aannemer verantwoordelijk maakt voor het project, dan moet je hem de kans geven zijn verantwoordelijkheid te nemen en geld te verdienen. Haal dan geen regieleveranties uit zijn opdracht, met alle kans op fouten." Van Zijp reageert op de opmerkingen van Bekkers: "Als je Design & Construct-achtige manieren van aanbesteden hanteert, moet je als opdrachtgever zaken ook los kunnen laten en dingen aan de markt overlaten. Dat vergt veel van de opdrachtgever, want die moet zich vaak wel kunnen verantwoorden over de gemaakte keuzen."

Wouters van CSC vat alles nog eens samen voor zijn sector: "Het succes van duurzaam bouwen ligt in handen van de aannemers en de adviseurs. Zij kennen de technieken en kunnen die toepassen. Wanneer je hun vertrouwen en ruimte geeft krijg je vanzelf een voorwaartse beweging."

Jan van Dijk

Wouters heeft ook een concreet voorbeeld. In 2010 kwam het bedrijf van Wouters met een zogenaamd EKO-veld waarin veel duurzame ontwikkelingen en milieubewuste materialen zijn verwerkt. Inmiddels hebben vijftien opdrachtgevers een dergelijk veld afgenomen. Wouters: "Het idee is dat de markt ontwikkelingen van marktleaders kopieert of overneemt, waardoor iets een standaard wordt. Op die manier kun je als branche flinke stappen voorwaarts maken in duurzaam ondernemen." Ook Wevers van Alles Over Groenbeheer gelooft niet dat duurzaamheid in een bestek is te stoppen: "Bewustwording over duurzaamheid wordt gevormd gedurende de opvoeding en de scholing, en niet in een bestek."

Ik probeer als gespreksleider een conclusie uit de forumdeelnemers los te peuten. Moeten we massaal overstappen op nieuwe manieren van innovatief aanbesteden? Het antwoord lijkt positief, maar ook hier is de praktijk weerbarstig. Bij veel opdrachtgevers zitten er ijzeren gordijnen tussen onderhouds- en aanlegbudgetten. Zoiets eenvoudig kan innovatief aanbesteden frustreren.